

Demiryollarında Emniyet ve Güvenlik Kavramları Arasındaki İlişki

Yunus Emre ÜSTÜNDAĞ

1. Giriş

Bu çalışma Emniyet ve Güvenlik kavramlarının farklı anlamlar taşımaya rağmen pek çok kişinin terimleri doğru kullanmaması ve birbirinin yerine kullanılması üzerine çıkan ihtiyaç sonucu ortaya çıkmıştır.

Türkiye’de Havayollarında ve Denizyollarında benzer çalışmaların yapılmasına rağmen demiryollarında bu kavramların açıklanması üstüne yapılan çalışmalar bulunmaktadır.

Demiryollarının Türkiye’deki son yıllarda gelişmesi bizi yeni ihtiyaçlara sevk etmekte ve bazı kelimelerin anlamlarını süreç içinde yeniden tanımlamaya itmektedir. Özellikle hızlı tren sistemlerinin ve tünel teknolojilerinin gelişmesiyle Emniyet ve Güvenlik kelimeleri de demiryollarında kritik öneme sahip kavramlar olarak önemlerini arttırarak devam etmektedir. Bu kavramlar çoğu zaman birbirine karıştırılmaktadır ve birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Hatta son zamanlar da bu kavramların içine iş güvenliği kavramı da girmektedir ve çoğu zaman kavram kargaşalarına neden olmaktadır.

Bu çalışma demiryollarındaki Emniyet ve Güvenlik kavramlarına değinmekte ve birbirleri arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır.

2. Kavramların Açıklanması

Türk Dil Kurumu (TDK) Emniyet ve Güvenlik sözcüklerinin anlamlarını aşağıdaki gibidir.

- Emniyet: Güvenlik
- Güvenlik: Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet

Dilimizde bu iki kelime birbiri yerine sıklıkla kullanılmaktadır. Görüldüğü gibi bu kavramlar arasında TDK’ya göre bir fark bulunmamaktadır.

Pek çok dilde bu farkın olmamasına rağmen, İngilizce’de

bu fark bulunmaktadır. Fakat İngilizce’nin demiryollarında yaygın olarak kullanılması ve literatür üzerinde büyük bir ağırlığının olması kavramlarda ayrışmalara gitmektedir. Türkiye’nin Avrupa demiryollarıyla entegrasyonu için kavramların doğru kullanılması önem teşkil etmektedir.

İngilizce’de ise Emniyet (Safety) ve Güvenlik (Security) birbirinden son derece farklı kavramlardır. Oxford sözlükte bu kelimelerin anlamı aşağıdaki gibidir.

- Emniyet: Tehlike, risk veya yaralanmalardan ya da neden olma ihtimalinden korunmuş olma durumu
- Güvenlik: Tehlike ya da tehditten arınmış olma durumu

Demiryolu Düzenleme Genel Müdürlüğü (DDGM) tarafından hazırlanan taslak Demiryolu Emniyet Yönetmeliği’nde (2014) Emniyetin tanımı: “Kabul edilemez risklerin kontrol altında tutulması amacıyla gerekli önlemlerin alınması” olarak tanımlanmaktadır.

Demiryollarında Emniyet ve Güvenlik ile ilgili çalışan birimler “Koruma Güvenlik Müdürlüğü” ve 2012 yılında Kurulan “Emniyet Yönetim Sistemi Müdürlüğü”dür. Bu bölümlerde kelimenin doğru kullanıldığını göstermektedir.

Emniyet ve Güvenlik sözcükleri diğer kurum isimlerinde de kendini göstermektedir. Milli Güvenlik Kurulu, devletin anayasal düzenin, milli varlığın bütünlüğünün, milletlerarası alanda siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomi dahil bütün menfaatleri dahil ahdi hukukunun her türlü dış ve iç tehditlere karşı korunması ve kollanması ile ilgili kararları alan bir kuruldur. (Nas, 2012)

Denizcilikte de bu kavramlar ayrılmaktadır. Sahil Güvenlik Komutanlığı, deniz alanlarında insanlardan kaynaklanan tehlikelere karşı önleme, izleme, suçları yakalama, gerekli işlemleri yapma, yakalanan kişi ve suç vasıtalarını yetkili makamla teslim etmekle görevlendirilmiş kurumlardır. Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü ise; doğadan

kaynaklanan ve seyir, can, mal ve deniz çevresini tehdit eden tehlikelere karşı tedbirler alan, tehlikelerin olduğu durumlarda ise müdahale ve kurtarma faaliyetleri icra eden bir kurumdur. (Nas, 2012)

Havacılık Sektöründe ise, havacılık güvenliği havacılık emniyetini etkileyen bir faktör olarak da karşımıza çıktığını belirtilmektedir. Çünkü havacılık güvenliğinde yaşanan bir sorun ilgili havacılık faaliyetlerinin kabul edilebilir risk seviyesinde gerçekleşmesine engel olacaktır. "Havacılık emniyeti tüm havacılık faaliyetlerinin mümkün olduğunca düşük risk seviyelerinde gerçekleşmesine işaret eden daha genel bir kavramken, havacılık güvenliği havacılık emniyetini etkileyen bir unsur olarak bu amaca ulaşabilmesi için yürütülen çabalardan birisine işaret etmektedir. Bu nedenle havacılık emniyetinin aslında havacılık güvenliğini de kapsayan daha geniş bir kavram olduğunu söylemek mümkündür. (Gerede E, 2006)

Kurum isimlerinde tek istisna aslında Güvenlikten sorumlu Emniyet Genel Müdürlüğü ve bağlı bulunan İl ve İlçe Emniyet Müdürlükleridir. Kurumun amacına bakıldığında güvenliği sağlama üzerine kurulduğu belirtilmiş olsa da kurumun adında Emniyet kavramı geçmektedir.

3. Emniyet ve Güvenlik Arasındaki Benzerlikler

Emniyet ve güvenlik kavramları risk kavramını paylaşmaktadırlar. Olumsuz etkiler riskler yardımıyla sayısızlaştırılabilir ve risk yönetimi iki kavram için de uygulanmaktadır. İkisinin de detaylı yapılmış bir risk yönetim sistemine ihtiyaç vardır ve risk yönetimini zorunlu hale getirmektedir. Riskin analiz edilmesinde Matris metodu, Fine-Kinney metodu gibi yöntemler hem emniyet hem de güvenlik analizlerinde kullanılabilir.

Mutlak Emniyet ve Güvenlik mümkün değildir. Riskler her zaman olacaktır. İki durumda da kişiler/varlıklar korunmakta ve risk azaltılmış olması gerekmektedir.

4. Emniyet ve Güvenlik Arasındaki Farklar

Emniyet ve Güvenlik kelimelerini birbirinin yerine kullanılması anlamda bozukluklar oluşturmaktadır.

Güvenlik sıklıkla insanların diğer insanlardan korundukları sistemlere atfedilmektedir. Örneğin güvenlik kameraları, güvenlik kontrolleri... vb. Emniyet ise geri kalan şeylerden korunmaya ilgilidir. Örneğin: tren trafik emniyeti, emniyet mesafesi gibi kavramlar emniyet ile ilgilidir.

Emniyet sistem içinden bir durum, kaza ya da ihmal ile meydana gelen çalışmaları içerirken, Güvenlik insanlar tarafından kasıtlı bir eylem ile ilgili çalışmaları içermek-

tedir.

Emniyet le ilgili olaylarda ise kasıt yoktur. Burada insan hatası yer almaktadır. Tren taşlama, intihar gibi kavramlar güvenlik ile ilgiliyken, hız sınırının aşılması, totman gibi kavramlar emniyetle ilgili kavramlardır.

Günlük hayatta fark etmeden de bazen kavramları doğru olarak kullanmaktayız. Örneğin bilgisayarın korsanları konusu olduğunda güvenlik açığı, araçlarımızda kullandığımız kemerde emniyet tabirlerini kullanılmaktadır.

Farkın anlaşılması için verilebilecek en temel örnek günlük hayatta kullandığımız araçlardır. Araçlarımızda emniyeti ele aldığımızda kaza olmasını sağlama ya da kaza olması durumunda etkilenmenin daha az olması için gereken önlemlere yönelik sistemin elemanlarıdır. Araç fren sistemi, emniyet kemeri, hava yastığı aracın emniyet elemanlarının bir parçasıdır. Araçlarımızda güvenlik ise aracı suç ihtimallerinden korunması ile ilgilidir. Alarm sistemi, kapı kilidi, direksiyon kilidi aracın güvenlik sisteminin parçalarıdır.

5. Kavramların Ortak Kullanım Alanları

Yangın gibi konularda hem emniyetten hem de güvenlikten söz edilmesi mümkündür. Yangın doğal olarak meydana çıkabileceği gibi, sabotaj gibi kasıtlı olarak da meydana gelebilmektedir. Bu gibi durumlarda olayların hem emniyet hem de güvenlik tarafları detaylıca incelenmelidir. Çünkü yangının çıkış nedenleri termodinamik davranışlarını da etkilemektedir ve farklı önlemlerin de alınması gerekebilmektedir.

Kapalı devre kamera sistemleri (CCTV) ilk başlarda Güvenlik amacıyla kullanılmaya başlansa da, Emniyeti de desteklemektedirler. Örneğin tren kapılarının kapanması, sıkışma olmaması.

6. Kavram Kargaşaları

Türkiye'deki pek çok literatürde ve çevirilerde kavram kargaşaları bulunmaktadır.

Demiryolu emniyetini açıklayan EN 50126 (Railway applications- The specification and demonstration of Reliability, Availability, Maintainability and Safety (RAMS)) standartı TSE 50126'da

- Standardın adın Demiryolu uygulamaları- Güvenilirlik, Elde edilebilirlik, Bakım yapılabilirlik ve Güvenlik (RAMS) Şartnamesi ve Gösterimi olarak kullanılmıştır. Fakat burada esas anlatılmak istenen emniyet kavramıdır.
- Safety integrity level (SIL) olarak bilinen Em-

niyet Bütünlüğü Seviyesi Güvenlik Bütünlüğü Seviyesi olarak kullanılmıştır.

T.C. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Yayınları-16'da Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Terimleri Sözlüğü'nde de kavramların kargaşası bulunmaktadır. Bu sözlükte havacılıkla ilgili terimlerde emniyet ve güvenlik kavramları doğru bir şekilde kullanılmıştır. Örneğin

- Pist sonu emniyet sahası / runway end safety area
- Güvenlik (havacılık güvenliği) / security (aviation security)
- SeMS / security management system Güvenlik yönetim sistemi

Fakat demiryolları kısmında emniyet ve güvenlik kavramları yer yer birbiri yerine kullanılmıştır.

- HSE / Health and safety executive (United Kingdom) Sağlık ve güvenlik yöneticisi (İngiltere)
- SCIL / Safety critical items list Güvenlik açısından kritik kalemler listesi

Bu kavramlar aslen güvenliği değil, emniyeti etkileyen kavramlardır. Ayrıca İngilizce orijinallerinde de Emniyet (Safety) kullanılmıştır.

6331 nolu işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi için işveren ve çalışanların görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülüklerini düzenleyen İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun adında da kavramın doğru kullanılmadığı düşünülmektedir. Burada bahsedilen iş güvenliği aslında İş emniyetine karşılık gelen ve İngilizcesi de "occupational safety" diye adlandırılan kavramı açıklamaktadır. Bununla beraber, İş güvenliği ise İngilizcede "job security" olarak geçen ve bizde yaygın olarak "İş Güvencesi" kavramının yerine kullanılmaktadır. Yani İş güvenliği aslında çalışanın işine devam edebilmesi işten çıkartılmaması iken bizde terim İş emniyeti yerine kullanılmaktadır.

7. Sonuç

Bu yazı Emniyet, Güvenlik kavramlarını ve birbirleriyle ilişkilerini açıklamaktadır. Kavram kargaşalarına açıklık getirmektedir.

Emniyet tehlikelere karşı koruma, güvenlik tehditlere karşı koruma anlamı taşımaktadır.

Emniyet olayları kaza ile olurken, güvenlik olaylarında kasıt vardır.

Güvenlik, Emniyeti de etkileyen bir faktördür. Güvenlik

ile ilgili yaşanan bir problem faaliyetlerinin sağlıklı yürütmesine engel olarak karşımıza çıkabileceğinden Emniyet Güvenliği de yer yer içine alan daha geniş bir kavramdır.

8. Kaynaklar

Gerede E. (2006) Havacılık Emniyeti ve Havacılık Güvenliği Kavramları Arasındaki İlişki ve Farkların Belirlenmesine Yönelik Bir araştırma. Yönetim Dergisi. Yıl: 17, Sayı: 54, Haziran 2006

Nas S. (2012) Emniyet ve Güvenlik Sözcükleri Üzerine Bir Çalışma. Denizcilik Dergisi. Eylül – Ekim 2012

Oxford Sözlük <http://www.oxforddictionaries.com/> Erişim Tarihi 5 Mayıs 2015

Türk Dil Kurumu <http://www.tdk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2015

Yunus Emre ÜSTÜNDAĞ

Trakya Üniversitesi Makine Mühendisliği bölümü 2009 yılı mezunudur. Bir süre özel sektörde Isıtma-Soğutma-Havalandırma alanında çalıştıktan sonra, Devlet bursu ile İngiltere'de The University of Birmingham'da Demiryolu Sistemleri Mühendisliği ve Entegrasyonu bölümünde yüksek lisansını 2013 yılında tamamladı. Halen TCDD 1. Bölge Emniyet Yönetim Sistemi Müdürlüğü'nde çalışmaktadır.